
Barbara Baloh

Kurikularno področje jezik v vrtcih v čezmejnem prostoru v slovenski Istri in na Tržaškem

objavljeno v:

Hotimir Tivadar (ur.): *Slovenski javni govor in jezikovno-kulturna (samo)zavest. Obdobja 38*. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete, 2019.

<https://centerslo.si/simpozij-obdobja/zborniki/obdobja-38/>

© Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, 2019.

KURIKULARNO PODROČJE JEZIK V VRTCIH V ČEZMEJNEM PROSTORU V SLOVENSKI ISTRI IN NA TRŽAŠKEM

Barbara Baloh

Pedagoška fakulteta, Koper
barbara.baloh@pef.upr.si

DOI:10.4312/Obdobja.38.449-456

V vrtcu je po eni strani neizbežno upoštevati pravico otrok do izobraževanja v državnem jeziku, po drugi strani pa je treba preudarno in ustrezno prisluhniiti drugim jezikom in kulturam. V prispevku želimo prikazati, kako se potrebe sodobne družbe odražajo pri spodbujanju sporazumevalne zmožnosti na področju jezika v predšolskem obdobju. Pod drobnogled smo vzeli specifično čezmejnega prostora v slovenski Istri in na Tržaškem, kjer narodnostni manjšini sobivata že stoletja, v novejšem času pa smo tudi na tem področju pričala sodobnim migracijskim tokovom.

jezik v vrtcu, slovenščina kot prvi/drugi/tuji jezik, dvojezično območje, medkulturnost, jezikovna didaktika

In kindergarten, children's right to be educated in the national language must be taken into consideration, but it is also necessary to wisely and appropriately take into consideration other languages and cultures. In the article, the author presents how the needs of modern society are reflected in the promotion of communicative language skills in the pre-school period. A closer look is taken at the specifics of the cross-border area in Slovene Istria and in the Province of Trieste, where ethnic minorities have been coexisting for centuries and where we are nowadays also witnessing modern migration flows.

language in kindergarten, Slovene as L1/L2/FL, bilingual area, inter-culturalism, language didactics

1 Uvod

V času, ko se svet globalizacijsko povezuje, se pojavlja potreba posameznih evropskih družb, da na novo poiščejo svojo kulturno in jezikovno identiteto ter medkulturno povezovanje in sodelovanje. Kot dokazujejo različne raziskave (Mello 2001; Zipes 1995), se priložnosti za razmišljanje o konceptih *identiteta*, *različnost*, *kultura*, *monokulturnost*, *večkulturnost* ponujajo tudi v vrtcu in šoli, in sicer: kako vzpostaviti pozitivne in konstruktivne odnose z odraslimi osebami in vrstniki, razumeti svoje kulturno vesolje in se zavedati spremembe lastne identitete.

Vzgojitelji in učitelji na vseh stopnjah izobraževanja imajo pri spodbujanju medkulturnega sporazumevanja ključno vlogo, saj niso zgolj posredniki znanja, temveč tudi vzorniki, ki prenašajo in sooblikujejo temelje za odgovorno, pravično in medkulturno delovanje posameznikov v družbi.

Slovenski izobraževalni sistem je v sodobnem času pred novo preizkušnjo, saj je v vrtcih in šolah čedalje več otrok, za katere slovenščina ni prvi (materni) jezik. Zato mora pouk jezika v svojo poučevalno paradigmo vključevati medkulturnost kot posebno sestavino kulture pouka.

Kot meni Rutar (2014), so izhodišča medkulturnosti in z njo povezanega večjezičnega učenja in poučevanja splošne človekove in otrokove pravice. Vedno pogostejše je tudi izhodišče oz. skrb ali želja po spoznavanju in razvijanju sporazumevalne zmožnosti v več kot enem jeziku. S tem v zvezi Žefran, Bratož in Pirih (2017) razlikujejo med pojmom *večjezičnost* in *raznojezičnost*. *Večjezičnost* (prav tam) opredeljujejo kot znanje več jezikov ali soobstoj različnih jezikov v neki družbi ali skupnosti, povečamo pa jo lahko npr. tako, da povečamo število jezikov, ki jih poučujemo. *Raznojezičnost* pa je usmerjena v posameznika in zajema vse jezikovne vire in izkušnje, ki jih ima ta na razpolago in ki jih uporablja pri sporazumevanju (prav tam). Posameznik sporazumevalno zmožnost gradi na temelju celotnega znanja in izkušenj z različnimi jeziki, pri čemer se ti med seboj povezujejo in drug na drugega učinkujejo. To zmožnost lahko posameznik aktivira v različnih sporazumevalnih okoliščinah z namenom učinkovitega doseganja sporazumevalnega cilja, saj v življenju naletimo na številne situacije, v katerih poleg materinščine aktiviramo druge jezikovne vire. Jezikovna situacija v prostoru slovenske Istre nam prav to možnost ponuja.

2 Vloga slovenščine v vrtcih v Republiki Sloveniji

V vrtcu spodbujanje razvoja sporazumevalne zmožnosti in njeno načrtovanje nista le stvar jezikovne vzgoje, zato le-te ne smemo razumeti samo v ožjem smislu. Slovenščina ima v vrtcih v Republiki Sloveniji vlogo maternega, drugega in tujega jezika, hkrati pa je področje jezika v *Kurikulumu za vrtce* (1999) opredeljeno kot področje dejavnosti. Slovenščina je tudi učni jezik in učno načelo, zato je kot taka zavezujoča za vsa kurikularna področja.

Kot je zapisano v *Kurikulumu za vrtce* (1999: 18–19), jezikovna dejavnost v predšolskem obdobju vključuje široko polje sodelovanja in sporazumevanja z odraslimi, otroki, seznanjanje s pisnim jezikom in (skozi doživljanje) z deli iz slovenske in svetovne mladinske književnosti. Otroci se v tem obdobju učijo izražati izkušnje, čustva, misli in razumeti sporočila drugih. Jezikovne dejavnosti so povezane z vsemi jezikovnimi ravninami: s fonološko, morfološko, leksikalno, skladenjsko-pomensko (in pragmatično), razvoj jezika pa je naravno vpleten v vsa področja dejavnosti.

Res je, da nekateri mlajši otroci usvajajo jezik/jezike z lahkoto, vendar je pomembno poudariti, da mora poučevanje jezika v predšolskem obdobju potekati načrtovano, saj zahteva posebej izdelane in premišljene metode ter pristope poučevanja, ki morajo temeljiti na poznavanju otrokovega razvoja in učenja v predšolskem obdobju.

Pri zgodnjem učenju jezika je otrokova pozitivna izkušnja z jezikom največja motivacija za nadaljnje delo in spodbuda za doseganje višje ravni znanja. Za otroka v predšolskem obdobju je jezik le sporazumevalno sredstvo in nikoli cilj, saj ga zanimajo nove informacije. Zanima ga, kaj z jezikom sporočamo, ne pa jezik kot

takšen z vsemi svojimi slovničnimi in pragmatičnimi razsežnostmi. Za razvoj govora potrebuje predvsem spodbudno okolje, v katerem bo lahko govor uporabljal. To pomeni, da mora imeti priložnost slišati in uporabiti govor v različnih okoliščinah, pri tem pa potrebuje tudi spodbudo odraslih in vrstnikov.

V procesu zgodnjega učenja/usvajanja jezika gredo otroci skozi različne stopnje pridobivanja jezikovnega znanja in veščin. Gre za interakcijo med vzgojiteljem in otrokom ob učnih vsebinah, nanjo pa v večji ali manjši meri vplivajo številni notranji in zunanji dejavniki.

3 Slovenščina in vključevanje priseljencev v vrtce v Sloveniji

V kontekstu medkulturne vzgoje ima jezik zelo pomembno vlogo, saj je pomemben za oblikovanje posameznikove lastne identitete, za identifikacijo z lastno kulturo, za vključevanje v tradicijo naroda ter za spoznavanje in sprejemanje tujih kultur. Kulturna in jezikovna raznolikost sodobne slovenske družbe je na področju poučevanja slovenščine izpostavila novo izhodišče, to je ohranjanje maternega jezika tistih, ki niso priznani kot narodnostne manjšine, zato se v procesu vzgoje in izobraževanja srečujejo z jezikom, ki je zanje tuji ali drugi.

Ko govorimo o slovenščini v vrtcih v Republiki Sloveniji, imamo v mislih temeljni cilj, zapisan v *Kurikulumu za vrtce* (1999), ki definira vse globalne cilje na področju jezika, in sicer spodbujanje razumevanja jezika kot temelja lastne identitete. Kot zapiše Kranjc (2008), so v *Kurikulumu za vrtce* (1999) prepoznavna temeljna načela in cilji predšolske vzgoje ter tudi spoznanja, da otrok dojema in razume svet celostno, da se razvija in uči v aktivni povezavi s svojim socialnim in fizičnim okoljem, da v vrtcu v interakciji z vrstniki in odraslimi razvija svojo lastno družbenost in individualnost, zato je na več področjih dejavnosti, kot so jezik, družba in umetnost, poseben poudarek namenjen medkulturnosti in medkulturni vzgoji.

Kot menita Bešter in Medvešek (2016), je treba v vseh etično in kulturno raznolikih družbah, mednje po mojem mnenju sodi tudi slovenska, razvijati demokratično razmišljanje, medsebojno spoštovanje, preprečevanje diskriminacije in neenakih odnosov ter moči med različnimi družbenimi skupinami. Hkrati je treba omiliti etnocentrizem tako na področju kulture kot tudi na področju jezika. Da bi to dosegli, je pomembno, da je k tem ciljem in vrednotam usmerjen tudi izobraževalni sistem.

O medkulturnosti je treba govoriti tudi takrat, ko nas priseljenci, tujci, pripadniki manjšin ne obkrožajo, saj so vedno del naše realnosti, ker je kulturna raznolikost (naj si bo krajevna, pokrajinska, narečna itn.) značilnost vsake sodobne družbe.

Izobraževanje otrok v medkulturnem in večjezičnem okolju mora biti zasnovano na poznavanju realnosti tako jezikovnega kakor tudi kulturnega okvira, v kateri tovrstni proces poteka, temu ustrezno pa ga je treba spremljati in prilagajati novejšim družbenim in zgodovinskim dogajanjem.

Pri skrbi za ohranjanje večjezičnosti v procesu vzgoje in izobraževanja v Sloveniji se srečujemo z različnimi izhodišči, ki so se zaradi zgodovinskih trenutkov in priložnosti od osamosvojitve Slovenije v devetdesetih letih prejšnjega stoletja pa do danes spreminjala ter tako na novo oblikovala pedagoški in didaktični diskurz na

področju poučevanja slovenščine. Danes je temeljno izhodišče v povezavi s poučevanjem slovenščine tudi v predšolskem obdobju skrb za ohranjanje maternega jezika (prvega jezika), drugo pa je izhodišče za ohranjanje maternega jezika na področju narodnostnih manjšin (drugega jezika/jezika okolja).

4 Slovenščina v vrtcih z italijanskim učnim jezikom v Sloveniji

Na območju slovenske Istre je slovenščina državni in uradni jezik, položaj uradnega jezika pa zaradi prisotnosti italijanske narodnostne skupnosti pripada tudi italijanskemu jeziku. V vseh treh obalnih občinah poleg vzgojno-izobraževalnih enot s slovenščino kot učnim jezikom in italijanščino kot jezikom okolja delujejo tudi vzgojno-izobraževalne enote, v katerih poučevanje poteka v italijanskem jeziku, zato lahko govorimo o dvosmerni dvojezičnosti. V slovenski Istri se izobraževalne institucije nahajajo na omejenem območju, ki je pravno in politično definirano. Cilj tovrstnih institucij je združevanje in ohranjanje integritete narodnostne skupnosti, predvsem tako, da je učni jezik v njih italijanščina in da otroke vzgajajo v duhu italijanske kulture in civilizacije, vendar pa se do neke mere priznava tudi jezikovna in narodnostna pluraliteta območja, na katerem se izobraževalna institucija nahaja. V italijanskih vzgojno-izobraževalnih ustanovah v slovenski Istri ima slovenščina status drugega jezika. Za vzgojno-izobraževalne programe z italijanskim učnim jezikom veljajo vzgojno-izobraževalni programi v Sloveniji, v katere so poleg ciljev, določenih s predpisi na področju vzgoje in izobraževanja, umeščeni še specifični cilji, ki prispevajo k ohranjanju in razvijanju jezikovne in kulturne identitete pripadnikov italijanske narodnostne skupnosti. Poleg specifičnih ciljev sta za vzgojno-izobraževalne programe z italijanskim učnim jezikom prilagojena tudi šolski predmetnik in *Kurikulum za vrtce*. V vrtcih z italijanskim učnim jezikom je v *Dodatku h Kurikulu* (2002), ki je namenjen pripadnikom italijanske in madžarske narodnostne skupnosti v Sloveniji, predvideno seznanjanje s slovenskim jezikom. Kot določa *Dodatek h Kurikulu*, morajo strokovne delavke, ki seznanjajo otroke s slovenščino, obvladati oba jezika in imeti strokovna ter specialnodidaktična znanja za seznanjanje otrok z drugim jezikom (*Dodatek h Kurikulu za vrtce na narodno mešanih območjih* 2002: 4). Zakonski izhodišči, na katerih temelji omenjeni dodatek, sta *Zakon o vrtcih* (1996) in *Zakon o posebnih pravicah italijanske in madžarske narodne skupnosti na področju vzgoje in izobraževanja* (2001), ki določata recipročnost, in sicer v vrtcih, v katerih poteka vzgojno delo v slovenskem jeziku, se otroci seznanjajo z italijanskim jezikom, v vrtcih, v katerih poteka vzgojno delo v italijanskem jeziku, pa s slovenskim. Že na predšolski stopnji se tako začne razvijati izobraževalni model, ki pripadnikom italijanske narodnosti omogoča receptivno poznavanje jezika druge etnične skupine. Seznanjanje z drugim jezikom lahko spodbuja celostni razvoj otroka. Če je metodična pot ustrezna in so vsebine primerne, utrjujejo otrokovo potrebo po odkrivanju jezika in nudijo priložnost za uzaveščenje jezikovnih oblik, odnosov in razmerij.

Na dvojezičnem in kulturno mešanem območju v slovenski Istri se otrok zelo zgodaj srečuje z drugim jezikom in drugo kulturo, zato se splošno pogosto pojavljata dva tipa zgodnje dvojezičnosti: taka, ki se istočasno ali zaporedno razvije v družini,

in zgodnja dvojezičnost, ki nastane z usvajanjem enega jezika v družini, drugega pa izven družine, in sicer spontano ali organizirano v vzgojno-izobraževalnih institucijah. Otroci, ki obiskujejo vrtnice z italijanskim učnim jezikom, izhajajo iz jezikovno zelo različnih družin: njihov materni jezik ni vedno italijanski, saj gre v mnogih primerih za dvojezične družine (italijanski in slovenski ali italijanski in hrvaški jezik) ali celo za izključno slovenske družine, v nekaterih primerih pa v družini ne govorijo niti italijansko niti slovensko, pač pa kakšen drug jezik. Učni jezik otrok pa je italijanski, zato je načrtovanje seznanjanja s slovenščino kot drugim jezikom izrednega pomena še posebej, ker gre za razvijanje sporazumevalne zmožnosti otrok z različnim jezikovnim predznanjem in z različnim odnosom staršev do slovenskega jezika.

5 Slovenščina v vrtcih s slovenskim učnim jezikom v Italiji

Posebnost vzgojno-izobraževalnih ustanov s slovenskim učnim jezikom (vrtcev, osnovnih, nižjih in višjih srednjih šol) v Italiji je, da jih obiskujejo otroci, ki prihajajo iz različnih jezikovnih okolij. Za vpis otroka v vrtec s slovenskim učnim jezikom v Italiji ni pogoj, da obvlada slovenski jezik, temveč ga lahko obiskujejo vsi otroci ne glede na njihov materni jezik, jezikovni kod in jezikovne veščine. Obiskujejo ga lahko tudi tisti otroci, za katere je slovenščina drugi ali tuji jezik. Govorni položaj in raznolika jezikovna zmožnost otrok določata izbiro jezikovnega koda. Slovenščina in italijanščina se med seboj povezujeta in prepletata v različnih oblikah. Kot meni Klajnšček (2017), sta heterogena jezikovna zmožnost in sprememba komunikacijskega modela v vrtcih s slovenskim učnim jezikom v Italiji povzročila, da so morali strokovni delavci v vrtcih ponovno proučiti in premisliti lastno prakso v vzgojno-izobraževalnem procesu. Vzgojitelji morajo ob pedagoškem delu zagotoviti tudi proces usvajanja in učenja slovenščine kot prvega in drugega jezika, obenem pa upoštevati funkcijo, ki jo ima slovenski vrtec na dvojezičnem območju, v vsej celoti.

Različne avtorice, ki so se ukvarjale s slovenščino v vrtcih s slovenskim učnim jezikom (Pertot 2004; Bogatec 2015; Klanjšček 2017), poudarjajo, da je naloga slovenskega vrtca v Italiji predvsem, da se ne sme spremeniti v vrtec, v katerem bi prevladal italijanski jezikovni kod, ampak mora stremeti k temu, da ohrani položaj in poslanstvo manjšinskega vrtca, torej da ohranja jezikovno in kulturno identiteto slovenske narodne skupnosti, s pomembno vlogo pri usvajanju, razvijanju in ohranjanju manjšinske materinščine in medgeneracijskega prenašanja njene kulturne dediščine. Skrb za ohranitev specifične slovenskega vrtca pomeni, da slovenski vrtec ne sme postati dvojezični vrtec.

Kovačič (2007) meni, da je pouk v večjezičnem prostoru premalo učinkovit zaradi pomanjkanja specifičnega sistema izobraževanja ter usposabljanja učiteljev (vzgojiteljev), ki bi jim nudil specifične kompetence za poučevanje slovenščine v večjezičnem prostoru. Strokovno znanje in pedagoške izkušnje strokovnih delavcev niso kos zahtevnemu poučevanju v tem prostoru kljub njihovemu prizadevanju za razvoj jezikovnih zmožnosti vseh otrok. Kritična točka pa je predvsem ta, da slovenski vrtci v Italiji nimajo sebi prilagojenega kurikula z ustreznimi smernicami, ki bi upoštevale poseben položaj jezika v dvojezičnem območju in bi tako pripomogle pri pedagoškem

delu in poučevanju slovenskega jezika v zgodnjem otroštvu. Vzgojiteljem je na voljo prevod italijanskih *Kurikularnih smernic za otroški vrtec in za prvi šolski cikel* iz leta 2007, posodobljene smernice iz leta 2012 pa so na razpolago samo v italijanskem jeziku. Delo učitelja/vzgojitelja in tudi prepoznavanje novih pristopov pri učenju in poučevanju slovenskega jezika je tako v veliki meri prepuščeno strokovni presoji in avtonomiji učiteljev/vzgojiteljev.

6 Zaključek

Glede na medkulturno in jezikovno situacijo v obmejnem prostoru slovenske Istre ter glede na sodobne migracijske trende je nujno spregovoriti o medkulturni didaktiki jezikov, ki mora postati sestavni del kurikulumov na vseh stopnjah šolanja. Medkulturna didaktika jezikov se, tako Zudič in Zorman (2006), ne ukvarja zgolj z učenjem/poučevanjem jezikov, temveč vključuje razvite sposobnosti sobivanja z ljudmi, ki ta jezik govorijo. Avtorici menita (prav tam), da medkulturna didaktika temelji na raziskovalnem učenju v interakciji in torej jezik upošteva v sporočanski funkciji ter ga pojmuje kot simbolni sistem razumevanja sveta ter procesiranja izkušenj. Jezik je po njunem mnenju (prav tam) delovanje in ne zgolj etiketiranje; pri tem poudarjata pomen razumevanja in smiselnosti dejavnosti pri učenju/usvajanju jezika, saj sporazumevalno zmožnost najlažje razvijamo, ko pozabimo, da jo razvijamo, in je v ospredju vsebina sporočila in ne učenje jezika.

Otrok odkriva jezik samostojno ali po pedagoško vodeni poti, vendar raziskave in izkušnje kažejo, da je naključnost šibka vrednost procesa učenja jezika. Za izobraževanje v prihodnosti morajo raznolike potrebe otrok vzgojitelju, ki načrtuje in izvaja jezikovne dejavnosti v vrtcu, predstavljati izziv, kako oblikovati učni proces, da bo vsak otrok dosegel optimalne rezultate pri razvijanju sporazumevalne zmožnosti. To je pot raziskovanja, sodelovanja, spreminjanja in nikoli zaključenega procesa iskanja optimalnih rešitev, ki jih v tem trenutku na področju jezikovne vzgoje v vrtcu vidimo predvsem v sodobnih učnih strategijah za razvijanje sporazumevalne zmožnosti, podprtih s sodobnim spodbudnim in inovativnim učnim okoljem. Bešter in Medvešek (2016) menita, da so izobraževalne možnosti lahko omejene, če vzgojitelj ne upošteva etničnega, jezikovnega in kulturnega izvora sogovorca (otroka ali odrasle osebe). Nujno je torej, da je medkulturni vzgojitelj tudi »raziskovalno radoveden«, proučuje lastno medkulturnost in medkulturnost drugega ter je pripravljen za pridobivanje tudi tovrstnega znanja in izkušenj. Bolj kot ima posameznik pozitiven odnos do kulturne raznolikosti, več znanja kot pridobi in ob tem razvija potrebne veščine, večkrat kot reflektira svoja ravnanja v medkulturnih situacijah, verjetneje je, da bo dosegel višjo stopnjo medkulturnih kompetenc (prav tam).

Zato je treba razvijati pedagoške kompetence vzgojiteljev, tudi na področju medkulturnosti in večjezičnosti, poskrbeti za specialna znanja in veščine, za širjenje in podajanje znanja ter najti rešitve in izzive, ki pred vzgojitelje postavljajo raznolike potrebe sodobnega otroka na jezikovnem področju.

Kot menita Bešter in Medvešek (2016), morajo učitelji/vzgojitelji, da bi lahko udeležili načelo medkulturnosti v izobraževanju, po eni strani dosegati visoko

strokovno usposobljenost na področju predmetov, ki jih poučujejo, hkrati pa morajo znati ravnati z etničnimi, verskimi, kulturnimi in drugimi razlikami (in jih pri tem upoštevati), s katerimi se srečujejo, kar pomeni, da morajo imeti razvite medkulturne kompetence. V Sloveniji medkulturne kompetence vzgojiteljev (posebej v povezavi s poučevanjem slovenskega jezika) doslej niso bile tema, ki bi bila deležna velike pozornosti v izobraževalnem procesu. Tudi raziskav, ki bi se poglobljeno in celostno ukvarjale s tem področjem ni veliko.

Ugotavljamo, da morajo za šolo prihodnosti raznolike potrebe otrok predstavljati učitelju/vzgojitelju izziv, kako oblikovati učni proces, da bo vsak otrok dosegel optimalne rezultate.

Bolj kot ima posameznik izoblikovan odnos do lastne kulture in do kulturne raznolikosti, bolj je občutljiv in bolj razume ter sprejema medkulturnost.

Literatura

- BEŠTER, Romana, MEDVEŠEK, Mojca, 2016: Medkulturne kompetence učiteljev: primer poučevanja romskih učencev. *Sodobna pedagogika* LXVII/2. 26–44.
- BOGATEC, Norina, 2015: Šolanje v slovenskem jeziku v Italiji. *Razprave in gradivo* 74. 5–21.
- Dodatek h Kurikulu za vrtce na narodno mešanih območjih*, 2002. www.mizs.gov.si/fileadmin/mizs.gov.si/pageuploads/podrocje/vrtci/pdf/vrtce_Dodatek_-_narodnostno_mesana.pdf (dostop 8. 5. 2019)
- Indicazioni nazionali per il curricolo della scuola dell'infanzia e del primo ciclo d'istruzione*, 2012. www.indicazioninazionali.it/wp-content/uploads/2018/08/Indicazioni_Annali_Definitivo.pdf (dostop 8. 5. 2019)
- KLANJŠČEK, Majda, 2017: *Smernice za poučevanje slovenščine kot J1/J2 v vrtcih s slovenskim učnim jezikom v Italiji. Diplomaska naloga*. Koper: Pedagoška fakulteta.
- KOVAČIČ, Kristina, 2007: *Šest poučevalnih modelov za slovenščino v šolah in vrtcih v Furlaniji Julijski Krajini: zgodnje učenje slovenskega jezika v jezikovno in narodnostno mešanem okolju Furlanije Julijske krajine*. Trst: Deželni zavod za pedagoško raziskovanje v Furlaniji Julijski krajini.
- KRANJC, Simona, BALOH, Barbara, 2007: Učenje, ustvarjanje in seznanjanje z drugim jezikom v dvojezičnem okolju. Kristina Kovačič (ur.): *Šest poučevalnih modelov za slovenščino v šolah in vrtcih v Furlaniji Julijski krajini: zgodnje učenje slovenskega jezika v jezikovno in narodnostno mešanem okolju Furlanije Julijske krajine*. Trst: Deželni zavod za pedagoško raziskovanje v Furlaniji Julijski krajini. 20–29.
- KRANJC, Simona, 2008: Slovenščina v vrtcu. Milena Ivšek (ur.): *Jeziki v izobraževanju: Zbornik prispevkov konference*. 129–134. www.zrss.si/pdf/zbornikjeziki2008.pdf (dostop 8. 5. 2019)
- Kurikulum za vrtce*, 1999. www.mizs.gov.si/fileadmin/mizs.gov.si/pageuploads/podrocje/vrtci/pdf/vrtci_kur.pdf (dostop 8. 5. 2019)
- Kurikularne smernice za otroški vrtce in za prvi šolski cikel*, 2007. Trst: Deželni šolski urad za FJK – ravnateljstvo.
- MELLO, Robin, 2001: The Power of Storytelling: How Oral Narrative influences Children's Relationships in Classrooms. *International Journal of education & Arts* II/1. www.ijea.org/v2n1/ (dostop 8. 5. 2019)
- PERTOT, Suzana, 2004: *Jezikovna vzgoja v vrtcu: vidiki vzgojiteljic*. Gorica: Slovenski raziskovalni inštitut.
- RUTAR, Sonja, 2014: Večjezično učenje in poučevanje kot načelo inkluzivne prakse. *Sodobna pedagogika* LXV/1. 22–37
- Zakon o vrtcih*, 1996. <http://pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO447> (dostop 8. 5. 2019)
- Zakon o posebnih pravicah italijanske in madžarske narodne skupnosti na področju vzgoje in izobraževanja (ZPIMVI)*, 2001. <http://pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO2611> (dostop 8. 5. 2019)

- ZIPES, Jack, 1995: *Creative Storytelling: Building Community. Changing Lives*. New York, London: Routledge.
- ZUDIČ - ANTONIČ, Nives, ZORMAN, Anja, 2006: Prvi koraki pri razvijanju medkulturnega zavedanja: seznanjanje z jezikom okolja na narodnostno mešanih območjih v Republiki Sloveniji. *Sodobna pedagogika* LVII/posebna izdaja. 232–245.
- ŽEFRAN, Mojca, BRATOŽ, Silva, PIRIH, Anja, 2017: Večjezičnost in raznojezičnost z vidika bodočih pedagoških delavcev. Sonja Rutar, Sonja Čotar Konrad, Tina Štemberger, Silva Bratož (ur.): *Vidiki internacionalizacije in kakovosti v visokem šolstvu*. Koper: Založba Univerze na Primorskem. 139–155.